

Montecassino

Azon a napon, amikor Montecassinóban jártam, sokat gondoltam Pál apostol szavaira: *„Mert, ha a miket elrontottam, azokat ismét fölépítem, önmagamat teszem bűnössé.”* (Gal 2, 18) Pál akkor mondta ezeket a szavakat, amikor szembeszállt a képmutatóskodó Péterrel, és megállt a hit által való megigazulás mellett. Ily módon első látásra csak a szent szöveg betű szerinti értelme adott lehetőséget arra, hogy rajta keresztül szemügyre vehessem Szent Benedek hegyét.

Nem tudom, gondolt e erre a mondatra az ismeretlen umbriai nemes fia akkor, amikor – majd másfélezer évvel ezelőtt – 14 évesen nekiindult Rómának, tanulni, vagy nem sokkal később, amikor 3 évre a Subiaco melletti barlangba vonult, gyermekként megkeseredve a világi csábításoktól, vagy a 3 év alatt, mikor remeték etették, vagy amikor rejtekét felfedezték a parasztok, hírét vitték, és 12 kolostorban 12x12 ember kezdte követni a 17 éves tanítót.

Nem tudom gondolt e erre a mondatra Benedek akkor, amikor hosszú unszolásra a nicovorói rend apátja lett, amikor a Regula 12.000 tömör, egyetemes világos, és mégis elasztikus szavát írta, amikor megmérgezték, mert túl szigorúnak látták, amikor Subiacoba, majd onnan is menekülnie kellett, vagy akkor, amikor immár a családi kolostor eszméjével a lelkében a Via Latina mentén, a Liris völgyében felment Montecassino hegyére és Apolló ligetét kiirtva, oltárát ledöntve, szobrát összetörve Apolló templomának romjain megvetette a nyugati szerzetesi élet alapjait.

„Mert, ha amiket elrontottam, azokat ismét felépítem önmagamat teszem bűnössé.”

Nem tudom gondolt e erre a mondatra Benedek montecassinói apát akkor, amikor azt mondta, hogy minden szerzetes szenteljen évi 1.200 órát a Szentírás és az egyházatyák tanulmányozásának. Amikor azt mondta, hogy a szerzetesi élet alapja a helyben maradás és az erkölcsök javítása, amikor helyhez kötötte a vándor remetéket, a szarabaitákat és a girovagusokat. Amikor szegénységet, szüzességet, engedelmességet és mindenekelőtt szeretetet hirdetett, s amikor mindezzel megszelídítette a vérengző gót vezéreket. Vagy amikor elmondta életét tanítványainak, akiknek emlékeiből Nagy Szent Gergely megírta életrajzát.

Ez minden amit tudok.

30 évvel Benedek halála után, mint azt maga megjövendölte, művét fegyveres támadók, a longobárdok semmisítik meg. Ettől kezdve Montecassino hegyét másfél évszázadon keresztül kerüli az ember, az alapító atya sírhelyét benövi a galagonya és a csalán. 673-ban aztán frank szerzetesek indulnak megkeresni az olyannyira tisztelt pátriárka nyughelyét, s egy paraszt segítségével állítólag sikerül azonosítaniuk Benedek sírját (megint a romok, megint a parasztok), s a csontokat, szent ereklyeként összegyűjtik s Frankföldön, a fleury kolostorban helyezik el. 40 évvel később II. Gergely pápa rávesz egy Petronax nevű, a Szentföld meglátogatására készülő gazdag kereskedőt, hogy vegye gondjaiba a montecassinói (titkon már talán üres) sírt. Petronax a romok között édegelő remetékkel újraépíti a kolostort: Montecassino újra virágzásnak indul, míg – ezúttal a szaracénok – fel nem égetik. Az újjáépített kolostor immár erődítmény: 1229-ben a császár katonái kiűzik belőle Pelagius bíboros seregét, s a menekülők között ott van a fiatal Aquinói. 1262-ben újraépítik, 1349 őszén földrengés semmisíti meg, a spanyol építészek között már Loyola is ott kóvályog. Az 1727-ben felszentelt barokk bazilika 1944-ig áll.

„Mert, ha a miket elrontottam, azokat ismét fölépítem, önmagamat teszem bűnössé.”

Nem tudom, gondolt e erre a mondatra Montgomery, amikor 1943 szeptemberében a 8. brit hadsereg két hadosztályával átkelt Messinából Reggio di Calabriába, vagy Clark tábornok, amikor az amerikai 34. hadosztály élén áttörte a Gustav-vonalat, és megérkezett Montecassino alá. Kesselring 100.000 katonája várta. A németek hónapokon keresztül tartani tudták a híres 516-os magaslattal. Időközben a kimerült amerikaiakat felváltja a Montgomery alá tartozó 2. lengyel, 13. újzélandi és 1. kanadai hadtest, és február 15-én 514 közepes- és nehézbombázó valamint 900 tüzérségi löveg ízzé-porrá zúzza az épületegyüttest, a bazilikával, Luca Giordano freskóival és a hatalmas konstantinápolyi bronzkapuval együtt. A 8. hadsereg sikeresen kötötte le a Wehrmacht itáliai hadosztályait, megfelelően előkészítette az Overlord hadműveletet, Róma harc nélküli elfoglalását. Az előreláthatóan Rómába szállított könyvtári kincsek és Szent Benedek sírja épségben maradtak. Az újraépített barokk kolostor lábánál elterülő 1400 m² kiterjedésű temető közepén 16 méteres „VIRTUTI MILITARI” kereszt tövében nyugszanak azok a lengyel katonák 1700-an, akik 1944 május 18-án hősi rohammal elfoglalták a németek által fellegvárrá kiépített és eszelős szívóssággal védett apátság romjait.

„Mert, ha a miket elrontottam, azokat ismét fölépítem, önmagamat teszem bűnössé.”

Az olasz nép hihetetlenül rövid idő alatt, a 60-as évek elejére, eszelős gyorsasággal és alapossággal építette föl ismét, tervrajzokból, metszetekből, az ott lakott szerzetesek emlékeiből Szent Benedek kolostorát. S ma, egy hegy tetején, talán túlságosan is közel az éghez, bonyolultan messze a parasztoktól, ott áll egy iszonyatosan nagy, végeláthatatlanul terjengő, szégyentelenül hófehér, hiánytalanul tökéletes, nagy darab megemésztetlen múlt. A bazilika bornzkapuja olajozottan fordul sarkain, a márványtömbök csorbíthatatlanul

nok, a szobrok arcán nem csorognak a másutt szörnyűnek ítélt zöld könnyek, a festmények színei világosak és tiszták, a kontúrok élesek, s a hihetetlenül kék olasz ég alatt, ápolt virágoskerttel a háttérben, egy kíméletesen emelkedő, túlzottan széles lépcsősor tövében a perjel udvariaskodás és mosoly nélkül előreenged egy fiatal lengyel apácát.

„Mert, ha a miket elrontottam, azokat ismét fölépítem, önmagamat teszem bűnössé.”

Azon a napon, amikor Montecassinóban jártam, úgy éreztem, hogy az aktuális és az elmúlt számunkra való és eltűnt jelentésének nyomába eredő ember számára nincs semmi iszonyatosabb, mint ha egyszer megkapja azt, amire vágyakozni vélt: a tökéletesen helyreállított, maradéktalanul restaurált, befejezett és kiigazíthatatlan hagyományt. ORARE LEGALE: 9–12, 13–15. Nem a múlt jelenlétét kívántam, hanem használatát, mint Delphoiban tették; nem teljességét, hanem kiegészíthetőségét, Pompeii mélyen fekvő és titokzatos világát, e nagy, nyitott művet; elfordulni elrontástól és újraráépítéstől, örülni annak, hogy emlékezetünk szelektív s hogy mégis klasszikus hatalmak örökösei vagyunk. Amikor Montecassinóban jártam, mint Itáliában mindvégig, arra gondoltam, hogy ott, ahol élek, majd napról napra Platónt olvasom, Liviust és Tacitust, A tulajdonságok nélküli embert, meg Tolsztojt, mindenestül, zeném Bach lesz, Mozart és Beethoven, reggelenként futok, olcsó szeszre rá se nézek. Részben így lett, részben nem.

Ősszel pedig heves, bár nem különösebben magas színvonalú viták után beláttam, hogy a kultúra szerkezete megváltozott: nem tudást halmozunk, hanem problémákat oldunk meg. Azóta csak nagy ritkán akadok olyan könyvre, mely olvastával finoman elfog önnön igaztalanságunk bánatos sejtelme.

A nyitvatartás végetért. A kolostor előtt egy Citroën AX 19 TDS tulajdonosa a kesztyűtartóból előkapott műanyagpohárba frissítőt tölt, magnójába belök egy Kylie Minogue kazettát, majd finoman gázt ad. A mi autónkat pedig

Itália és Ausztria határán azzal a szóval állítja majd meg az osztrákok mosolygós, szőke szakállas határőre: S Z T O J.

1963-ban a katolikus anyaszentegyház és VI. Pál pápa Európa védőszentjévé avatta Nursiai Szent Benedeket, mert Regulája, fiai által egész Európába elvitte a Kultúrát.

Szegeden, 1990. március 21-én

Szilasi László